

ПРИКАЗ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Иако је конференција започела са темом да ли право енергетике као правна дисциплина постоји, до краја су се сви учесници сагласили са тиме да је оно садашњост, али и будућност. Такође, истакнута је важност кодификације енергетског права и одређивања главних начела, који ће се хармонизовано примењивати у пракси. Изазов који је препознат у овом контексту је балансирање између тенденција о дерегулисању енергетског тржишта са једне стране, и врло детаљне регулације у области животне средине, која има директан утицај на енергетски сектор.

Указано је на потребу да се унутрашње тржиште Европске уније (ЕУ) у потпуности интегрише уз подизање нивоа интерконеције, како би омогућило испуњење циљева предвиђених Четвртим енергетским пакетом ЕУ о чистој енергији за све Европљане (Пакет о чистој енергији). Притом, посебна пажња треба да се посвети правилима о балансирању мреже и дерегулацији цена на националном нивоу.

С обзиром на то да се сектор енергетике налази у сфери јавног и приватног интереса, нужно је радити на деполитизацији ове области. Како би се демократизовала производња електричне енергије и обезбедило поштовање права потрошача, нужно је да експерти, нарочито они који раде на питањима регулације, буду неутрални и независни при доношењу одлука.

Уводна обраћања

Након уводног обраћања Браниславе Лепотић Ковачевић, председнице УПЕС, у коме је истакнута захвалност свим учесницима, а посебно онима који су омогућили да се конференција одржи, она се осврнула на значај постојања Удружења и истакла важност конференција као једног од начина за испуњење циљева Удружења: развој права енергетике и стварања платформе за повезивање стручњака из области права енергетике. Указала је да су на конференцији присутни чланови из више од 15 држава.

У уводном обраћању, Александра Томић, председница Одбора за финансије, републички буџет и контролу трошења јавних средстава, заменица председника (и дугогодишња председница) Одбора за привреду и енергетику Народне скупштине Републике Србије и председница Парламентарног форума за европске политике, дала је осврт на тренутни законски и стратешки оквир у Републици Србији и представила рад Одбора за привреду и енергетику, на чијем челу је била. Такође, указала је на постојање добре сарадње одбора Народне скупштине и Енергетске заједнице у виду редовног представљања Годишњег извештаја Енергетске заједнице и учешћа парламентарца у Парламентарном пленуму Енергетске заједнице. Она је поздравила оснивање удружења за право енергетике Србије, које ће у будућности бити учесник Парламентарног форума за европске политике.

Председник ЕФЕЛА, *Vincente Lopez-Ibor Mayor*, истакао је да је енергетски сектор био основ за удруживање држава Европе још 1951. године приликом потписивања Уговора о оснивању Европске заједнице за угљ и челик, као и 1957. године потписивањем Уговора о оснивању Европске заједнице за атомску енергију. Такође, осврнуо се на постојећи правни оквир ЕУ и члан 194. Уговора о функционисању ЕУ, којим се по први пут регулишу питања енергетике на нивоу ЕУ. Истакао је мултидисциплинарност ове области, те се поред основних принципа енергетског права, у дискусију морају

укључити и принципи животне средине, права конкуренције, државне помоћи итд. Право енергетике има значајну улогу, која је представљена у новом – Чистом енергетском пакету, што ће утицати на стварање промена, које ће представљати револуцију на тржишту енергије Европске уније. Управо због тога је препознат моменат и потреба за организовањем Европске Федерације удружења за право енергетике, која би допринела конструктивној дискусији и креирању модерног права енергетике. Такође, истакао је да је УПЕС значајан партнер у овој организацији, где има статус посматрача и да очекује наставак добре сарадње са њеним члановима.

I панел: Нови развојни правци у области права енергетике

Модератор: Мира Тодоровић Симеонидес, Rokas Law Office, Athens, Партнер

Dirk Buschle, заменик директора Секретаријата Енергетске заједнице и правни саветник, истакао је да је потребан холистички приступ како би се дефинисало право енергетике, узимајући у обзир правну регулативу, циљеве и процес декарбонизације. Како би се превазишао тренутно највећи изазов, неопходно је да се ради на процесу деполитизације енергетских тема и сектора. Истакао је позитивне примере из праксе Енергетске заједнице, као што је недавни случај повлачења поступка против Републике Србије у области државне помоћи. Такође, нагласио је важност усвајања Препорука Енергетске заједнице о Смерницама за државну помоћ у области енергетике и животне средине и најавио да је у току је процес усклађивања и самог Уговора о оснивању Енергетске заједнице.

Од прописа ЕУ који су или ће бити део Пакета о чистој енергији, посебно је истакао револуционарни акт – Уредбу о управљању (*Governance Regulation*), настао као резултат Споразума из Париза и Немачке транзиције у енергетици (*Energiewende*). Он очекује да види каква ће улогу заузети Европска комисија, од чега зависи примена одредби новог пакета у пракси. Као изазов у овом контексту препознаје преобиман процес планирања. Са друге стране, сматра да је важно подстицати потрошаче да што пре изађу из улоге пасивних актера на тржишту.

На тему независности регулатора, искуства Енергетске заједнице показују да службеници регулаторних тела не поступају увек у складу са начелом независност, иако је ово начело законски је загарантовано.

Vincente Lopez-Ibor Mayor, председник ЕФЕЛА, истакао је да је неопходна трансформације у ширем смислу, технолошка, социјална, економска. Управо је то разлог за хармонизацију примарних и секундарних извора права на нивоу ЕУ у области права енергетике. Следећи ниво је уједначавање јуриспруденције и принципа у области енергетике са регулацијом у области животне средине и климатских промена, државне помоћи, права конкуренције и јавних набавки, итд. Нажалост, стиче се утисак да је током процеса доношења Пакета о чистој енергији пропуштена прилика за консолидацију прописа. Овај пакет не кодификује цео енергетски сектор, јер не укључује прописе у области гаса. Са друге стране, развој обноваивих извора енергије је подстакнут мерама које се налазе у новом пакету. Што се тиче улоге потрошача, иако је постојање нових субјеката на тржишту енергије који су истовремено и произвођачи и потрошачи енергије (енг. prosumers), већ реалност у појединим државама чланицама ЕУ, након усвајања правних аката Пакета прописа о чистој енергији, у Европској унији се очекује поједностављење њихове интеграције на тржиште.

Christian Pielow, професор и извршни директор Института у Бохуму, као тренутни изазов истакао је независност регулатора и зато Уредба о регулатору (*ACER Regulation*) за њега представља најважнији део новог енергетског пакета. Такође, напоменуо је да је независна улога регулатора изазов и за државе чланице ЕУ, имајући у виду случај који је ЕК ове године упутила Суду правде ЕУ против Немачке, а везан за погрешну транспозицију одредаба о надлежностима регулатора из Трећег енергетског пакета.

Александар Ковачевић, сарадник Оксфордског института за енергетске студије, истакао је да постоји низак ниво инвестиција. Такође, навео је разлоге зашто сматра да је гас конкурентан енергент угљу и да као такав треба да се узме у обзир као транзиционо гориво. Као изазов сматра неуређеност правне државе које не служи и не подстиче развој инвестиција. За Пакет о чистој енергији наводи да је потребно да јача улогу потрошача, који тренутно напуштају енергетску мрежу, јер је не сматрају довољно сигурном. На крају, подсетио је на сврху регулације, која за основни задатак има да поједностави организацију тржишта и охрабри нове инвестиције.

Graham Coor, бивши Генерални секретар Секретаријата Енергетске повеље, сада партнер Volterra Fietta, Лондон, наводећи шта Енергетска повеља гарантује, поменуо је да и она има изазове попут случајева у области обновљивих извора енергије против Шпаније и Чешке Републике. Он је указао на разлику између Енергетске повеље и Уговора о енергетској повељи. Такође је изразио забринутост да Пакет о чистој енергији не узима у обзир на који начин ће се пребродити дани у којима нема довољно обновљивих извора који би покрили потражњу, односно шта радити данима када нема довољно ветра и сунца, те да овом питању треба посветити већу пажњу.

II панел: Носиоци промена на енергетском тржишту

Модератор: Милош Лаковић, Партнер, Моравчевић Војновић и Партнери АОД у сарадњи са Schoenherr

Wolfram Vogel, Директор за јавне и регулаторне односе EPEX SPOT SE из Париза, истакао је да је неопходна боља координације између оператора дистрибутивних система (ДСО) и Оператора транспортног система (ТСО), те да је тржишно окрупњавање (*market coupling*) потенцијал за Југоистичну Европу. Стога, у дискусији се треба посветити једнака пажња и правним и техничким питањима. У контексту креирања конкурентног, ликвидног и паневропског велепродајног тржишта, будући дизајн тржишта треба да омогући потрошачима да понуде своју флексибилност на тржишно оријентисан начин. Регионална сарадња и повезивање ће утицати на креирање јаког и тржишта електричне енергије Југоисточне Европе.

Rozeta Karova, виши правник за енергетику Секретаријата Енергетске заједнице, после презентације о циљевима, институционалном оквиру и надлежностима Енергетске заједнице, нагласила је да је угљь постао илегалан и да се велика пажња посвећује процесима процене утицаја за термоелектране. Све ово је увод у 2019. годину када би Министарски Савет требало да усвоји обавезујуће циљеве у области климатских промена, енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије за државе потписнице Уговора о оснивању Енергетске заједнице до 2030. године. У том контексту неопходно је подстаћи активност потрошача и прекинути са праксом регулисаних цена.

Peter Canciani, Менаџер пројекта Централно Европске иницијативе (*Central European Initiative – CEI*), додао је да је регионална сарадња механизам за подршку енергетској транзицији. Централно Европска иницијатива је регионални међувладин форум посвећен подршци процеса ЕУ интеграција и одрживом развоју кроз кооперацију између чланова CEI и ЕУ, као и сарадње са међународним и регионалним организацијама, приватним и државним институцијама и цивилним сектором. Рад је усмерен на биоенергију и циркуларну економију, где се даје подршка иновацијама и конкурентности у овим областима. Управо овај процес је и највећи изазов у раду због комплексности политичког и регулаторног оквира, социо-економских фактора (ограничен капацитет инвестиција, мало национално тржиште, итд.), ограничене свести и мања тржишних подстицаја, итд.

Bardhi Hoxha, Менаџер за регулаторне односе, Удружења медитеранских регулатора (MEDREG), причајући о улози регулатора на Медитерану, истакао је важност ове регије са популацијом од око 85 милиона. Ово проузрокује повећану потражњу и интензиван развој, као и потребу за новим инвестицијама. Нагласио је да управо добра регулација може да привуче улагања, те наводи да је Мароко тек недавно добио независног регулатора и очекује још позитивних примера у будућности. Само неки од изазова са којима се суочавају учесници на тржишту су значајно субвенционисање и недостатак информација о тржишним ценама, утицај влада на тржиште и производни микс, непостојање транспарентног и недискриминаторног приступа мрежи, итд.

Marine Cornelis, консултант, организаторка мреже Енергетских омбудсмана, наглашава да се права потрошача гледају са социјалног аспекта. У вези са тим, нови енергетски пакет има стратегију да ”гурне” потрошаче у центар транзиције. Али питање је коме они могу да се обрате у случају да немају довољно информација и ко је задужен да брани право потрошача на електроенергетском тржишту Европе. Управо је у недостатку релевантне институције, организована мрежа Енергетских омбудсмана, која омогућава приступ правди за енергетска питања. Енергетски омбудсмани су независна тела са јавним мандатом који бесплатно пружају услуге потрошачима у циљу решавања спорова и информисања о политикама и регулацијама. Предност омбудсмана је што систематски сагледавају проблеме и директно се укључују у њихово решавање. На крају се поставља питање каква ће улога омбудсмана бити у контексту новог енергетског пакета који нуди фер понуду за све потрошаче, што остаје да се одговори тек применом у пракси.

Alexandra Psyrri, Public Power Corporation S.A, Атина, Сектор за енергетски менаџмент и трговину, имала је прилику да представи рад и улогу компаније у којој ради која је била *incumbent* на грчком тржишту. Она је појаснила структуру тржишта, учеснике, њихове улоге и разлике грчког тржишта у односу на друга тржишта држава чланица ЕУ.

Закључци

Ђорђе Поповић, Партнер у Petrikić & Partneri АОД у сарадњи са CMS Reich-Rohrwig Hainz, имао је прилику да затвори конференцију сумирајући утиске и главне закључке, односно питања која покрећу наставак дискусије и биће у фокусу даљег рада Удружења.